

Мадієвська О. В.

аспірант, Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ВІДОБРАЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ У ДИПЛОМНИХ ПРОЕКТАХ ВИПУСКНИКІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ХДАДМ

Анотація. У дипломних проектах випускників кафедри графічного дизайну протягом останніх років спостережується сплеск зацікавленості до пошуку національної ідентифікації, свідомо потреба фахівців у формуванні «дизайн-обличчя» країни. Історію, підґрунтя, умови та результати цього процесу досліджується у даній статті.

Ключові слова: дипломне проектування, етнічні мотиви, народна культура, традиційна українська символіка, факультет графічного дизайну ХДАДМ, дизайн-освіта.

Аннотация. Мадиевская Е.В. **Отражение национального наследия в дипломных проектах выпускников специализации графического дизайна ХГАДИ.** В дипломных проектах выпускников кафедры графического дизайна в последние годы прослеживается всплеск интереса к поиску национальной идентификации, осознания тяга специалистов к формированию «дизайн-облика» страны. История, причины, условия и результаты этого процесса рассмотрены в данной статье.

Ключевые слова: дипломное проектирование, этнические мотивы, народная культура, традиционная украинская символика, факультет графического дизайна ХГАДИ, дизайн-образование.

Annotation. **Madievska O. Ukrainian national heritage and its reflection in the master's degree works, performed at the Graphic Design Department of KSADA.** Lately more and more of master's degree works, have been performed by students of the Graphic design Department of KSADA, were dedicated to searching for design-identity of Ukraine. This article is about history, reasons, conditions and results of this process.

Keywords: expert's and master's degree works, ethnic motifs, national culture, traditional Ukrainian symbols, Department of the Graphic Design of KSADA, design-education.

Надійшла до редакції 01.04.2011

Мета статті – вивчити особливості сприйняття і трактування випускниками одного з найзначніших профільних вузів країни теми побудови національної школи дизайну на підґрунті культурної спадщини. Сконцентрувати увагу на новітніх течіях, які ще потребують розвитку, але є дуже перспективними.

Постановка проблеми. За висновками сучасних вчених культурологів зміни у культурному житті країни зазвичай запізнюються на 15-20 років відносно політичних та соціальних. Український графічний дизайн яскраво ілюструє цей феномен. Україна вже близька до 20-ти річного ювілею Незалежності, а яскрава національна орієнтованість графічного дизайну тільки починає проявлятися. Передусім цей процес проходить у молодіжних (студентських) осередках, таких як спільнота кафедри графічного дизайну Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Цей рух є дуже важливим, бо «дизайнерська освіта – визначальний складник майбутнього стану професії» [3, с. 207]. Тематика національних українських мотивів час від часу виникає у творчих та навчальних роботах студентів кафедри. Традиційно деякі з них присвячують дипломні роботи вивченню та дизайнуванню у автентичному стилі. Останнім часом все більше дипломників пов'язують свої проекти з цією тематикою. Добра традиція перетворюється на актуальний тренд, який цікаво та потрібно досліджувати.

Статтю виконано згідно плану наукових досліджень НДР кафедри графічного дизайну ХДАДМ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема української школи графічного дизайну на зламі тисячоліть тільки почала досліджуватися. Власне, самий феномен «української школи» у цій галузі наразі тільки формується, що обумовлено бурхливим політичним процесом в країні. Феномен графічного дизайну в Україні ще досить мало вивчений. Але, як відмічає Даниленко В. Я., «дизайнерська спеціальність опинилася в групі найбільш популярних спеціальностей України» [2, с. 25]. За попитом повинно слідувати обґрунтування основних характерних тенденцій. Таких, як тема національної ідентичності, що не може бути поза межами уваги дизайнерської освіти, бо вона є основою нації, базисом її світосприйняття, підсвідомим кодом від минулого до сучасності, що складає основу культури. Існують також мистецтвознавчі дослідницькі роботи, присвячені історичним та сучасним пошукам національного дизайн-обличчя країни: Гладун О.Д. [1], Даниленко В.Я.[2,3,4], Кузьменка А.Ф. [5], Соколюк Л.Д. [6] та ін., на які ми спиратимемося у даній статті.

Результати дослідження. Український графічний дизайн знаходиться на перехідному етапі процесу еволюції від класично-модерністської радянської школи, через ринково орієнтований комерційний підхід, до побудови власної національної моделі дизайну. Тенденції останніх 15-20 років у дипломному проектуванні (найважливішому та найпоказовішому

Рис. 1. Оніщенко І. Фірмовий стиль Національного музею у Львові ім. А. Шептицького

Рис. 2. Чорна М. Ілюстрації до антології «Побутово-обрядовий фольклор»

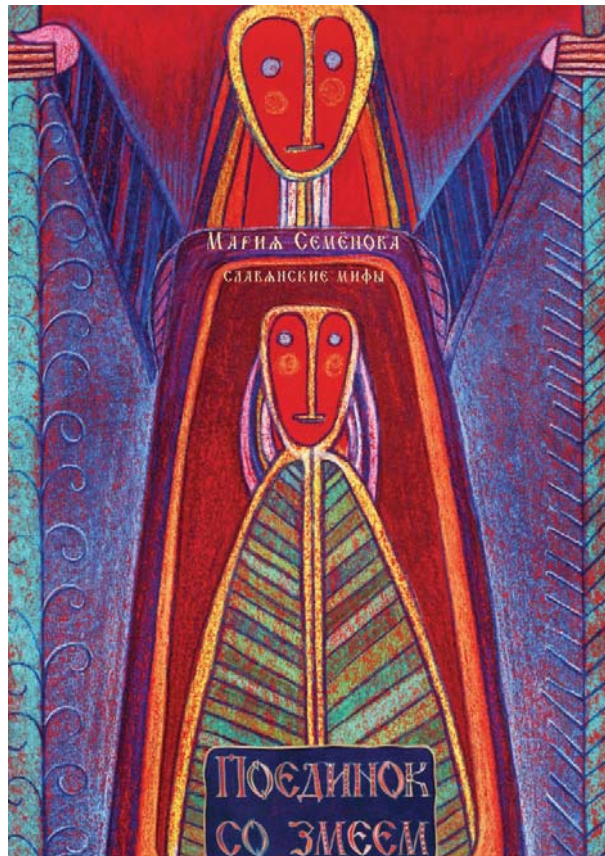
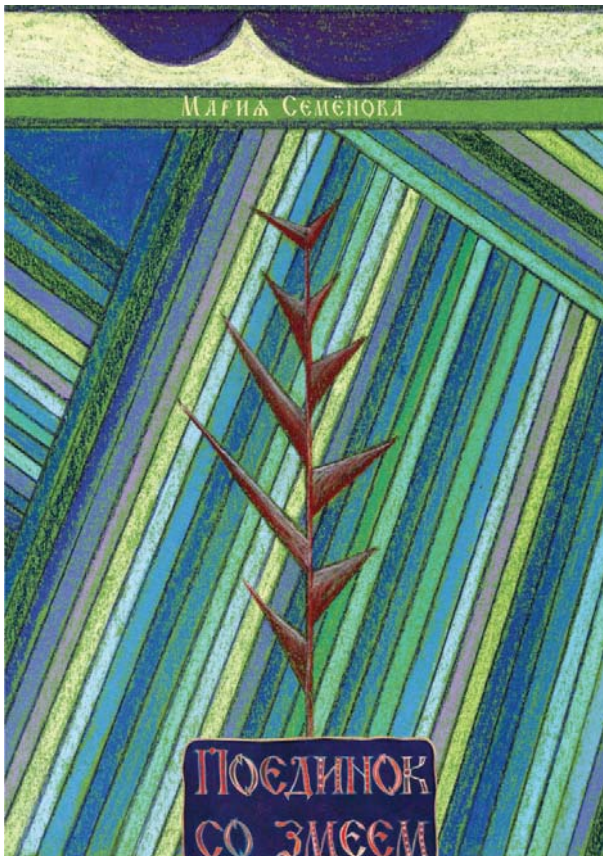

Рис. 3,4. Ятченко А. Ілюстрації до книги «Міфи слов'ян»

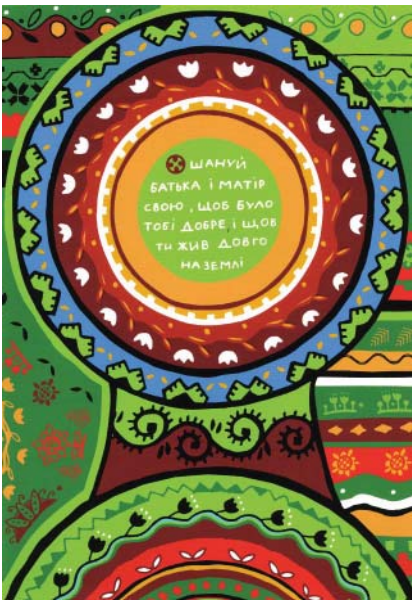

Рис. 5,6. Харіна Ю. Серія соціальних плакатів «10 заповідей»

Рис. 7. Мадієвська О., Самохіна О. Графічний комплекс «Дні української культури» Піктограми

Рис. 8,9. Алімова Ю. Проект «Цяцьки. Народний піксел-арт»

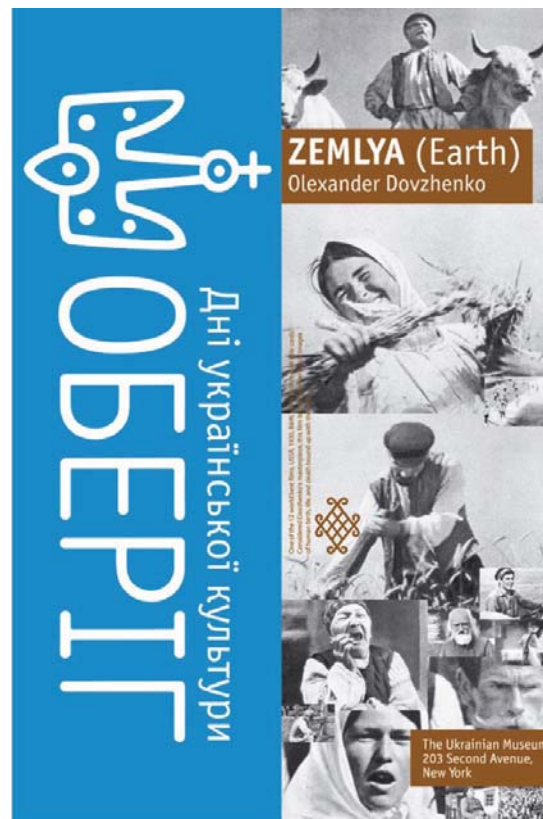
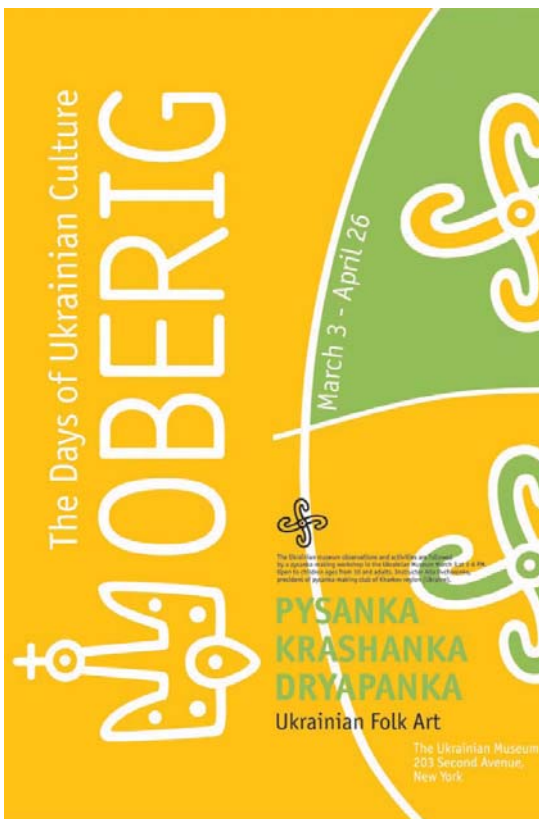

Рис. 10. Мадієвська О., Самохіна О. Графічний комплекс «Дні української культури», плакат до виставки народного мистецтва

Рис. 11. Мадієвська О., Самохіна О. Графічний комплекс «Дні української культури», афіша до кінопоказу

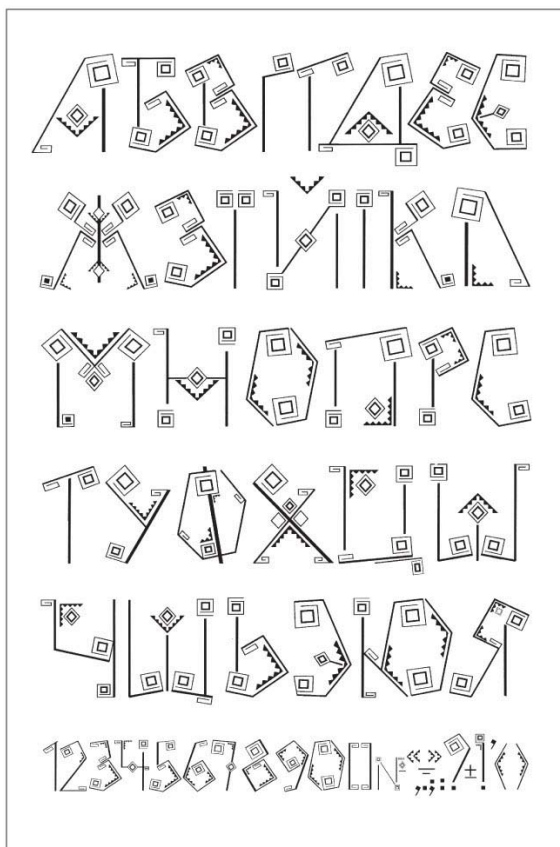

Рис. 12. Яковецька С.
Шрифтова гарнітура «Листва»

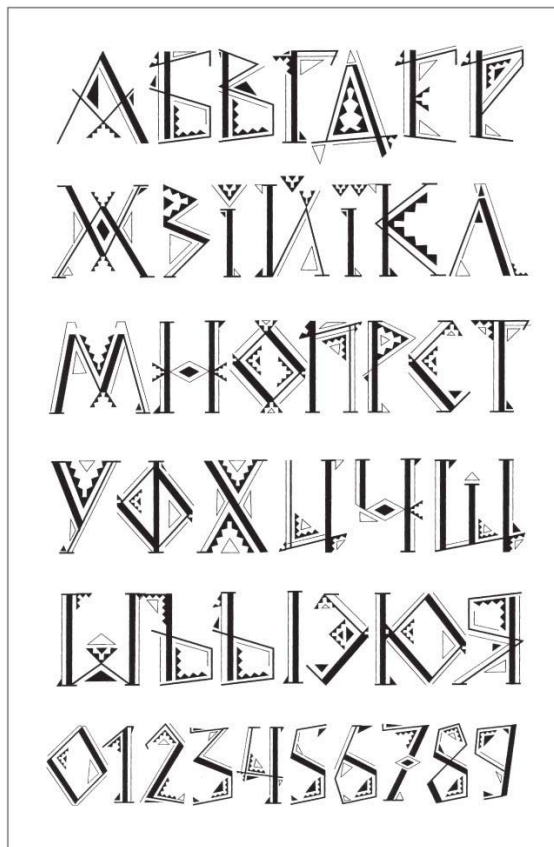

Рис. 13. Яковецька С.
Шрифтова гарнітура «Мережка»

етапі дизайн-освіти) яскраво ілюструють ступені цього процесу:

1. До 1990 року, під час радянського періоду історії академії (тоді ще Харківського художньо-промислового інституту), багато студентів зверталось до народної тематики. Було заведено практики у краєзнавчих музеях, де студенти знайомилися із традиціями та культурною спадщиною власного краю, зокрема вивчали орнаменти та колористику, притаманну регіонам. Було декілька завдань для літньої практики, присвячених заглибленню розуміння вивченого матеріалу. Все це дозволяло глибоко вникнути у суть народної культури та давало можливість провести власне безцінне мистецтвознавчо-художнє дослідження, збагатити власну творчість. Виконувалися так само й етнічно-орієнтовані дипломні проекти.
2. 1990-2000 рр.. - на зламі епох. Дуже мало дипломних робіт на народну тему. Студенти віддають перевагу фірмовим стилям. Це пов'язано із становленням в країні приватного бізнесу. У роботах практично відсутній дослідницький напрямок. Цей період висвітлено у статтях Кузьменко А.Ф. [5] та Гладун О.Д. [1].
3. Починаючи з 2001 року поступово у дипломних роботах починає просліджуватися новий підхід до проблеми. Він знаходить втілення не лише у поверненні до народної тематики, а й у пошуку нових форм виразності. Намагання знайти застосування народним «фішкам» у сучасному постмодерному

контексті. Спроба «приміряти на себе» власну культурну спадщину, осучаснити її, перевести з розряду музейно-виставкових цінностей у реальне життя. Має місце яскраво виражений дослідницький характер робіт.

Окреслимо два основні (що існували історично) типи підходу до тематики української культурної спадщини в дипломних роботах:

- декоративний підхід, для якого характерні вживання традиційного орнаменту, знакового ряду, кольорів, та інших засобів виразності, притаманних українській ремісницькій творчості. У дипломних роботах ці елементи виконують декоративно-оздоблюючу функцію, як у роботі І. Оніщенко (рис. 1), що її було виконано для Національного музею у Львові ім. А. Шептицького. Також цей підхід є дуже характерним для проектів з пакування.
- авторський ілюстративний підхід. Автор виконує проект на базі власних ілюстрацій (найчастіше авторський календар), що стилістично тяжіють до народної української картини. Як приклад, наведемо дипломні проекти М. Чорної «Побутово-обрядовий фольклор» (рис. 2), та А. Ятченко «Міфи слов'ян» (рис. 3,4).

З 2001 року до цих двох типів підходу додається третій, зовсім новий, але такий, що швидко набув характер *магістрального напрямку*:

- концептуальний підхід. Цей варіант є найсучаснішим постмодерним та, одночасно,

науковим. Концептуальний підхід – це пошук ключа до постмодерної графічної мови у традиційних елементах народного стилю. Намагання «приміряти на себе» культурну спадщину не тільки нещодавнього минулого, але й з сивої давнини. Гармонійне втілення у сучасних засобах виразності, наприклад, ком'ютерної графіки (піксел-арту), шрифтових гарнітур, акцидентних та призначених для друкарського набору. Концептуальний підхід втілено у проектах: С. Яковицької (рис. 12,13), Ю. Харіної (рис. 5,6), Н. Скринник, Ю. Алімової (рис. 8,9), О. Мадієвської та О. Самохіної (рис. 7,10, 11) та ін.

Одним з чинників та головних умов досягнення успіху студентом, що звертається до народної тематики, є спеціалізація викладачів – керівників дипломного проектування. Такі метри, як В.І. Лесняк, О.Л. Квітка, А.Л. Макарова, В.Є. Христинко є головними спеціалістами кафедри «ГД» ХДАДМ у напрямку національно орієнтованого дизайну. В.Я.Даниленко підкреслює також ще один чинник – значущість «взаємозбагачуючих зв'язків» між сходом та заходом України, їхню плідність. Він зазначає, що добра освіта в інституті гарантує професійність майбутніх фахівців-практиків [2, с. 25], та наголошує, що «пошуки, знаходження власної ідентичності є вельми нелегкою справою. Тут треба мати глибоке світоглядне підґрунтя, аби у практичній дизайнерській діяльності стала можливою поява по-справжньому естетично якісного продукту» [2, с. 25].

Висновки. Сучасні можливості використання мотивів народного мистецтва, що просліджуються у дипломних проектах випускників кафедри, можна поділити на три типи:

- декоративне оздоблення (для книг, пакування, шрифтові композиції),
- авторські проекти,
- «переклад» української народної спадщини на мову постмодерної парадигми.

Осмислення дипломниками власної приналежності до культури і традицій України яскраво відображає загальний процес еволюції національної свідомості українців.

Магістральний напрямок у сучасній дизайн-освіті України – формування національно орієнтованої школи. Харківська школа дизайну має успішну творчу та викладацьку практику, що дозволяє назвати її одним з флагманів руху до побудови design-identity країни.

Тема пошуку національної самоідентифікації у дизайні України не вичерпана і не може бути вичерпана у межах дослідження дипломних робіт, що обумовлює **перспективи дослідження.**

Література:

1. Гладун, О. Д. Деякі тенденції розвитку українського графічного дизайну 1990-х років // Вісник ХДАДМ: 36. наук. пр. під ред. Даниленка В.Я. - Харків: ХДАДМ, 2005. – № 1. – частина I. – С. 126-132.
2. Даниленко, В.Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (національний та глобалізаційний аспекти): Автореферат дис. ... доктора. мистецтвознавства : 05.01.03 / Львівська національна академія мистецтв — Львів, 2006. — 36 с.
3. Даниленко, В.Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури. – Харків: ХДАДМ, «Колорит», 2005. – 243с.
4. Даниленко, В. Я. Світоглядні підвалини дизайну // Вісник ХДАДМ – Харків, 2002. - №2. – С.71-73.
5. Кузьменко, А. Ф. Історична довідка та концепція діяльності кафедри графічного дизайну ХХПІ // Вісник ХХХПІ: 36. наук. пр. / За ред. Галушки О. О., Щербини Е. Б. – Харків: ХХПІ, 2001. – Вип. 4. – С. 90-96.
6. Соколюк Л. Д. Біля витоків українського дизайну // Вісник ХДАДМ – Харків, 2006. — № 12. — С. 116-124.